

Nagy Varga Rita

Teológia és antiszemitizmus

Millennium-elmélet a magyarországi egyházi képviselők

parlamentari bozzászólásaiban (1842 – 1941)¹

A címben szereplő Millennium-elmélet nem a mostani ezredforduló ideáit vizsgálja (nehogy csalódást okozzak, ha valaki netán erre várna), hanem egy keresztény teológiai nézet, mely az eljövendő Messiás ezeréves uralmára utal. A Millennium-teológia, melynek lényege, hogy Izrael helyébe az egyház lépett, és Isten végérvényesen elvetette Izraelt, nagyban hozzájárult a keresztény antijudaizmus kialakulásához, majd a keresztény antiszemitizmushoz. Ez az antiszemitizmus a modern korban is fennmaradt, továbbra is meghatározva az egyházi személyek és az egyház tagjainak zsidókhoz való viszonyát, „csak” a korabeli vád-típusokkal egészült ki. Az egyház tekintélyéből adódóan nagy befolyással bírt az uralma alatt álló társadalmak gondolkodásmódjára, ezáltal hozzájárult a zsidók iránti közönyösséghez és a gyűlölethez, ami utat nyitott a XX. század tragédiájához, a holokauszthoz. Ezért felelősség terheli a keresztény egyházakat.

A Millennium-elmélet ma is jellemző az egyházakra, táptalajt adva az antijudaizmusnak és a politikai gazdasági vádakkal bővült antiszemitizmusnak.

A Millennium-elmélet elemzésekor Izrael szerepének ágostoni értelmezése a jelen tanulmány vizsgálatának tárgya, mivel teológiája meghatározó volt a katolikus és a protestáns egyházak Millennium-mal kapcsolatos hermeneutikájára. Az ágostoni teológia magában foglalja azt, hogy Izrael milyen szövetséget kötött Istennel, milyen viszonyban állt a múltban, jelenben Istennel és az egyházzal, és hogy lesz-e szerepe és jelentősége a jövőben.²

A Millennium-elmélet a keresztény felekezeteknél eltérően jelent meg aszerint, mennyire értelmezték a Millenniumot, Krisztus uralmát szó szerint, és mely időszakra tették ezt. A katolikus egyházra a figuratív, allegorikus értelmezés, az amil-

lennizmus jellemző, mely szerint a Millennium az egyházban, a hívők szívében teljesedik be. Ezzel elutasítja az ezeréves királyság szó szerinti megvalósulását, és amellett érvel, hogy a krisztusi uralmat az egyház tölti be jelenleg a földön. Ezt a tanítást először Szent Ágoston hirdette.³ A protestáns egyházra az amillennizmus és a posztmillennizmus is jellemző. A posztmillennizmus azt jelenti, hogy az egyháznak kereszténnyé kell tennie a társadalmat, ezáltal megvalósítja a Millenniumot, és ez után jön el a Krisztus (poszt Millennium).⁴

A korai egyházatyák már foglalkoztak Izraellel, és negatív szerepet tulajdonítottak neki, szemben a bibliai ősegyházzal. Ennek a korai antijudaizmusnak exegetikai tradíciója volt, mely azon a hiten alapult, hogy az egyház lett az Írások kizárólagos magyarázója és egyedüli igaz ismerője. A bibliai prófétai szövegek szerint Isten megváltja Izraelt, és a „nemzetek” látni fogják azt, hogy Izrael lesz a „nemzetek” világossága. Az ilyen és ezekhez hasonló profetikus szövegekben azt, ahol az eredeti szöveg Izraelre utal, az egyház magára értelmezte, és azt a tanulságot vont le, hogy az egyház uralkodhat, az egyház lett az igaz Izrael, akit Isten plántált, minden mást nem Isten plántált, és tűzben fog elveszni. Az igazi szövetség az egyházé, ennek már nincs köze a régi, zsidókkal kötött szövetséghez, az ószövetséghez, ez egy új megváltási alapelv. Isten a zsidók helyett a pogányok közül választott magának népet. Az aposztata Izrael hitetlen, nem fogadja el a Messiást, sőt meg is öli, csakúgy, mint a prófétákat. Az egyház dogmájává vált, hogy a zsidók megölték a prófétákat, megölték Jézust, tehát az egyházat is üldözni fogják.⁵ Az egyház és az állam szoros összekapcsolódása és a keresztény nemzetállam ideája abból a teológiából merített, mely szerint Isten tervében Izrael helyébe az egyház lépett, és Isten új, kiválasztott nemzete az egy-

ház lett. Ezt helyettesítésméletnek is nevezik, amely a Millennium-elmélet része. Ágoston szerint a zsidóknak fel kellene ismerniük azt a tényt, hogy az egyház az igazi Izrael.⁶ Az egyház képessé vált megvalósítani a tökéletes társadalmat, amelyben, mint ez egykori Izraelben, az állam és az egyház összefonódik. Mivel az egyház célja a messiási Millennium, Krisztus uralmának létrehozása volt, politikai attitűdjét ennek a vallási misszióknak rendelte alá, ami egyet jelentett azzal, hogy a társadalmat, az államot és a nemzetet kereszténnyé akarta tenni, hatalma alá akarta vonni. A keresztény társadalomba a zsidóság – mint elvetett nép, amelynek a kereszténység lerombolása a célja – nem illett bele. A zsidók előtt egyetlen út állt: a keresztény vallás felvétele. Ily módon a teológia nemcsak az egyház vallási tevékenységét befolyásolta, hanem politikai, közéleti szerepét is.⁷

A „jó egyház” és a „rossz Izrael” ószövetségi létének hermeneutikai bizonyítása úgy történt, hogy minden rossz, negatív (a zsidóknál önkritikus!) próféciát a keresztény exegézisben a zsidókra vonatkoztattak, míg minden pozitív, a hitet, engedelmisséget bizonyító próféciát az egyházra, amely így természetesen tökéletes lett. Az ószövetségi hősök az egyház vonalához csatlakoztak, míg a zsidók lettek azok, akik a prófétákat mindig elutasították. Az ótestamentumi szöveg egyrészt az antijudaizmus, másrészt a dicsőséges, győzedelmes egyház létének bizonyítéka lett.⁸

Ágoston ezt a hermeneutikai módszert vázolja fel: nála a zsidók mint testi gondolkodásúak⁹ jelennek meg, és nem tudják megérteni a Biblia szellemi jelentését. Az ígéretek nem egy lokális törzsnek, hanem az univerzális szellemi emberek közösségének, az egyháznak adattak. A zsidók az ellenséghez tartoznak.¹⁰

A korai egyházi tanítások azzal magyarázzák Isten elutasítását, hogy a zsidók nem fogadták el Jézust Messiásként. Ennek igazolására az egyházatyák az aposztáziát visszavezették az egész zsidó történelemben, mintha Krisztus elutasítása a hitetlen nép gonosz történetének egyenes következménye

lenne, és a zsidók mindig is aposztáták lettek volna. Eszerint nemcsak prófétagyilkosok, hanem bálványimádók, törvénszegők is, akik gyermekeiket démonoknak áldozták, akik minden értelemben bűnösök. Minden bűnt elkövettek, amit Mózes megtiltott nekik. A gonosz Izrael képét szembeállították az igaz pogányokkal, az egyházzal. A zsidók, akik a testnek éltek, szemben a keresztényekkel, akik aszkéták, szellemiek. Az egyház az Izrael elleni bűnlajstromot felhasználta arra, hogy bizonyítsa az örökséget, aminek végső aposztáziája a Krisztusgyilkosság volt. Ágoston is azt vallotta, hogy a zsidók bűne a keresztre feszítésben öröklött tulajdonság volt. A zsidók természete vérükké vált az idők folyamán, és Isten végső elutasítása fiának megölésével lett nyilvánvalóvá.¹¹ A zsidók elvetése ezért állandó és visszavonhatatlan. A Messiás haláláig még lett volna bocsánat, de utána már nincs.¹²

325-ben a kereszténység, a katolicizmus hivatalos állami vallássá vált, ahol az egyetlen elfogadott vallás volt. A keresztény birodalomban, miután az emperor Krisztus földi helytartójává lépett elő, a Krisztusgyilkosság az univerzum ura elleni merényletet testesítette meg. Az egyházatyák által kialakított adversos Judaeos mítosza hatással volt a zsidók legális státusára a keresztény birodalomban. A törvényhozás megfosztotta polgári jogaitól,

és gazdaságilag korlátozta és gettókba kényszerítette őket. A zsidók másodrangú polgárok lettek, a nem keresztény pogányokat teljesen elnyomták. A katolikus egyház egyre nagyobb politikai befolyásra tett szert, és ezt arra is felhasználta, hogy újabb és újabb törvényekkel korlátozza a zsidók vallási és társadalmi életét.¹³ A IV. századi egyházi zsinatok megalapozták a későbbi állami törvényeket. 300-ban Elvirában már tilos volt a zsidók és keresztények közötti házasság, a papoknak nem volt szabad kapcsolatban állniuk a zsidókkal, ha mégis megtették, elveszítették szolgálatukat.¹⁴

Az első zsidómészárláso-

kat papok prédikációi inspirálták vagy gyakran papok vezették. A keresztes háborúk véres zsidóüldözésekkel jártak: a zsidók vagy megkeresztelkedtek, vagy meghaltak. Sok esetben inkább öngyilkosok lettek, mintsem megkeresztelkedtek.¹⁵

A XIII. században megjelent a rituális kannibalizmus vádja. E szerint a zsidók gyermekeket rabolnak el, hogy megöljék és saját orgiáikra használják fel őket. Ezeket a vádakat a legtöbb esetben szörnyű mészárlások követték. A „fekete halál”, a nagy európai pestisjárvány után szörnyű zsidóüldözés kezdődött, mivel a zsidókat tartották felelősnek a pestisért. A vád az volt, hogy le akarják rombolni a keresztény társadalmat, ezért megmérgezik a kutakat, és titkos konspirációkat hoznak létre, hogy elérjék céljukat.¹⁶

A középkori elképzelések szerint a zsidók nem emberi lények, hanem a gonosz megtestesülései, démonikus teremtmények. A középkori költészetben Jézus mint hős harcos jelenik meg, akinek két ellensége van: az ördög és a zsidók. A misztériumjátékokban a zsidók az emberiség ellenségeként jelennek meg, és az ábrázoló művészetek hasonlóan jelenítik meg őket.

A középkori legendák szerint a zsidók katolikusellenesek, és az egyház lerombolásáért imádkoznak a zsinagógáikban. Az Antikrisztust várják, és szövetségre léptek a sáttánnal. A zsidókról azt gondolták, hogy rendelkeznek bizonyos fizikai sajátosságokkal, melyek megkülönböztetik őket más népektől, és a gonoszhoz teszik hasonlóvá. Ilyen volt a szarvat, a megkülönböztetett öltözetet (Franciaországban szarvas kalapot kellett viselniük), az ördögi farkat, a kecskeszakállat viselő (a kecske a ördög kedvenc állata, a zsidók istene), a kellemetlen szagú zsidó. (A fasiszták is azt tartották, hogy a zsidóknak jellegzetes szaguk van.) Azt tartották, hogy sokféle misztikus betegségben szenvednek.¹⁷

A zsidók elszeparálását a katolikus társadalomtól szolgálta gettókba zárásuk és a sárga jelvény viselése (1215. lateráni zsinat). A sárga kör azt szimbolizálta, hogy elárulták Krisztust az aranyért.¹⁸ A jelvényt eredetileg az eretnekek viselték. Magyarországon a boszorkányoknak zsidókalapot kellett hordaniuk.

A zsidóval való házasságot az egyház a bestialitás bűnébe sorolta, mivel az „olyan, mintha egy kutyával közösülne valaki”, és az ilyen tettet megérettéssel büntették.¹⁹

Az uzsora az egyház és az emberiség elleni vétkeknek számított. Az uzsorás a sátán teremtménye. A keresztény uzsorás „judaizál”. „Zsidó-eretnek-uzsorás” jellegzetes középkori klisé. Luther-nak az volt a véleménye, hogy a sátán a zsidókon keresztül becsapja és megátkozza az embereket és Istent.²⁰

A zsidó orvosok és általában a zsidók a vádak szerint meg akarták mérgezni a katolikus társadalmat, ezért megtiltották, hogy a katolikusok élelmi-szert vegyenek a zsidóktól. A középkor végén, a XV. században a zsidókat kiutasították a legtöbb katolikus országból.²¹

A spanyol inkvizíció a náci nürnbergi törvények elődjeként²² meghozta az első faji törvényt Európában: a „vér tisztaságának” törvényét, mely a spanyolokat tiszta vérű régi keresztényekre és új keresztényekre osztotta fel, akik vére nem teljesen tiszta. A „vér tisztaságának” misztériuma szerint a tiszta kaszt a jáfeti vonal, a tisztátalan pedig a sémita vonal. Ezekben az elképzelésekben ősi gót misztika fejeződött ki. A törvény kizárta a zsidókat különböző köztisztviselésekből és katolikus vezetői posztokról. Aki ilyen állásra pályázott, bizonyítania kellett az inkvizíciónak, hogy nincs zsidó az ősei között. Ilyen törvények egészen a XX. századig léteztek a jezsuita rendben. Ez a törvényhozás megfosztotta polgári jogaitól, gazdaságilag korlátozta és gettókba kényszerítette a zsidókat.

A nyugati kereszténység fenntarthatósága alatt ez jellemezte a

zsidó életet, egészen a XIX. század végi emancipációkig.²³ Nyugat-Európában azonban sem az állam és az egyház szétválása, sem az emancipáció nem hozott igazi megoldást. A gyűlölet a zsidók iránt továbbra is fennmaradt, és a teológiai vádak faji, nacionalista előítéletekkel egészültek ki.²⁴ Az antijudaizmus átalakulása faji antiszemitizmussá a felvilágosodás és a romantika filozófiáján alapult. A faji antiszemitizmus új jelenség volt, de a gyűlölet a régi, mivel a keresztény antiszemitizmus vádjai kiindulópontként szolgáltak a modern politikai antiszemitizmusnak. A társadalom megítélése nem változott a zsidókat illetően, és ez nagyban megkönnyítette a deportálásokat. Az egyházakat a zsidók tragikus sorsáért viselt felelősség alól nem menti fel a náciak keresztényellenessége sem. 1933-tól Hitler bevezette a zsidótörvényeket, melyekkel ismét minden jogától megfosztotta a zsidóságot. Hitler azt állította, csak azt valósította meg, amit az egyház hirdetett, és amit már meg is tett. A különbség az volt, hogy a „keresztény” állam sosem kezdeményezte a zsidók szisztematikus kiirtását, a végső ítéletet Istenre hagyta, míg a náciizmus kezébe vette az ítélezést.²⁵

A magyarországi egyházakat nagy felelősség terheli a zsidóság tragédiájában. Magatartásuk, politikai álláspontjuk táptalaja volt az antiszemitizmusnak, és befolyásolta a náci politikára adott reakcióikat. A keresztény egyházak zsidóellenes politikája az 1930-as években volt a legmeghatározóbb, de politikájukban már korábban is fellelhető volt az antiszemitizmus.²⁶ Nem támogatták az 1839–40-es országgyűlés javaslatát, mely felvetette a zsidók egyenjogúsítását. Nem támogatták az 1867-es emancipációs, sem az 1895-ös recepciós törvényt, mely egyenlőnek ismerte el az izraelita vallást.²⁷ A zsidóellenes törvényeket viszont annál inkább megszavazták. Egyetértettek a numerus clausus bevezetésével, és támogatták az első két zsidótörvényt is. A harmadik zsidótörvényt, mely a nürnbergi fajvédő törvényt foglalta magában, azért nem támogatták, mivel keresztény híveiket is érintette.²⁸

A Millennium-elmélet hatást gyakorolt a magyar egyházak és híveik zsidókról alkotott nézeteire, ami a XIX. század végén, a XX. század elején a társadalom nagyobb részét jelentette. Ez a fajta gondolkodás jól nyomon követhető az egyházi képviselők parlamenti hozzászólásaiban az országgyűlés 1842–1942-ig tartó periódusában. A parlamenti viták az emancipációs,²⁹ a polgári házasságról

szóló,³⁰ a recepciós törvényhez,³¹ a numerus clausushoz³² és az úgynevezett zsidótörvényekhez³³ kapcsolódtak.

Ha az egyházi képviselők beszédeit összevetjük Ágoston amillennista nézeteivel, kiderül, hogyan befolyásolta a Millennium-elmélet az egyház zsidókról alkotott politikai attitűdjét.

Izrael az Isten által elvetett nép

Ágoston szerint Isten Izraelt mint népét elvetette, és helyette az egyházat választotta, mert a zsidók meggyilkolták Krisztust, és bálványt imádtak. Izrael hitetlenség, engedetlenség miatt esett ki Isten tervéből, és a neki adott ígéretek (Izrael földjének birtoklása) vagy beteljesedtek korábban, vagy nem érvényesek. Ágoston tanai szerint Izrael nem részesül sem a fizikai, sem a szellemi áldásokban, minden ígélet az egyházban teljesül be. Az új szövetség univerzális, minden népre kiterjed. Ez az egyetlen szövetség létezik, a kegyelem szövetsége, zsidó szövetség nincs, az egyház Isten Izraelje, Istennek csak egy választott népe van: az egyház. Isten már nem kötődik Izraelhez mint néphez. Ez azt jelenti, hogy minden keresztény „szellemi izraelita”, ők az igazi zsidók. A keresztények töltik be az ószövetségi ígéreteket. Izraelnek mint nemzetnek nincs jövője Isten tervében.³⁴

„Ha nem követtek volna el bűnt [a zsidók] Ellene [Jézus], mágiájuk és bálványok utáni kívánságaik, istenek után való futkozódásuk, végül Krisztus-gyilkosságuk, akkor örökölték volna Isten királyságát...” (Szent Ágoston)³⁵

„Kürtattak Isten népe közül, akiknek az örök élet műstériuma megjelentetett.” (Uő.)³⁶

„Bár a zsidó papság és királyság örökkévalónak van kijelentve, már nem létezik, mások lettek a helyén.” (Uő.)³⁷

„Izrael – ahogy Saul – arra volt predestinálva, hogy elveszítse hatalmát, mikor Krisztus uralkodik az új szövetség által, és nem a test szerint.” (Uő.)³⁸

Az Isten által elvetett zsidó nép képe felfedezhető a modern korban is. A keresztény egyházak képviselőinek érveléseiből kitűnik, miként szolgált ez a teológiai tan a zsidótörvényekkel kapcsolatos negatív véleményük alátámasztására. Az a nép, amelyet Isten megvet, nem lehet egyenjogú az új, igazi Isten-néppel: a keresztényekkel.

A képviselők szerint a zsidók kivetett, elkülönült nemzet, amely szemben áll a keresztény nemzettel. Más a fejlődése, más a fajisága, más az Istene, idegen test a keresztény társadalomban. Istentől és a szentség eszméjétől eltávolodott. A zsidók romlottabbak a keresztényeknél, s mivel nem keresztények (ráadásul zsidók!), nem lehetnek egyenjogúak velük: zsidóként nem létezhetnek, csak ha beolvadnak, azaz megtérnek. (Egyesek szerint az asszimiláció sem lehetséges, mivel a fajiságot nem lehet megváltoztatni.) Zsidókérdés mindig létezett, a nemzeteknek és Istennek is meggyűlt a baja a zsidókkal, azért volt szükség regulációra, törvényekre, hogy kordában tartsák őket. A diaszpóralét nem véletlen, nem ártatlanul szenved a zsidó.

„A zsidók romlott faj, szabadságra érdemtelenek. A zsidók vallávilág, nemzetileg elkülönülve, a világ többi népétől soha meghonosodni nem fognak, s polgárosítva mindig egy nemzetemet fognak tenni hazánkban.” (Eötvös József báró)³⁹

„Olyan nagy faji és vallási elszigeteltségben élnek ők a keresztény magyarságtól, hogy beolvadásról nem is álmodhatunk.” (Budavári László római katolikus tanító)⁴⁰

„Igenis van zsidókérdés. A kérdés oka az antitézis, amelyben megvan a zsidó és keresztény szellem, a zsidóság a maga elzárkózottságában, a keresztény társadalomban idegen test. Speciális oka: a liberalizmus nyakló nélkül kívánta asszimilálni a gettózsidóságot, megkezdődött egy új honfoglalás. Galíciából beözönlött egy diadalmas faj, és okkupálta a közéleti területeket. A zsidóság fékezhetetlen mohósággal vetette rá magát a közigazgatási pályára. A magyar közigazgatási élet teljesen át van szöve a zsidó tőkével és a zsidóság képviselőivel. Ez a törvény olyan szempontok-

ból indult ki, amelyek mélyen belenyúlnak a keresztény alapigazságokba.” (Makray Lajos káplán)⁴¹

A zsidók nem valók a keresztény társadalomba, mivel idegenek ott. A kirekesztés oka erőszakos magatartásuk. A keresztényeknek nem kell meglepődniük a zsidókat sújtó intézkedések miatt, mert a keresztény alapigazságokból már jól ismert a zsidók természete, bűnei.

„A zsidókérdés feltétlen megoldása törvénnyel szükséges a népítélet megakadályozására. A zsidókérdés világkérdés. A zsidóság önálló vallás és önálló faj is. A zsidóság faj, erre fajelmélet van. A zsidóság erős faj, ősi faj, nehéz kérdés az asszimiláció (ha nem érdekből térnek át). Ahol letelepednek, ott uralkodni akarnak. Amióta zsidó van, mindig volt zsidókérdés: Fáraó Egyiptomban meghozta az első zsidótörvényt a fiúgyermek megöléséről. De nemcsak a nemzeteknek, hanem magának a jó Istennek, Jehováknak is baja volt a zsidó néppel. Azért kellett Mózesnek kiadnia a tízparancsolatot, hogy megrendszabályozza a zsidó népet. A Római Birodalomban Nagy Konstantin kizárta őket az állami hivatalokból. Mohamed birodalmában kitiltotta a zsidókat a

régi területekről, Spanyolországban, 1412-ben bevezették a zsidó jelvényt. Amióta Magyarország fennáll, itt is állandóan volt zsidóprobléma. Ha figyelembe vesszük az emancipáló törvényt (1895-ös törvény), látható a zsidóság óriási térhódítása. A zsidóság hátat fordított nekünk. Az ezeréves magyar nemzet talajában a zsidóság gyökértelen test. Igazságos, helyes, hogy ebben a keresztény Magyarországon, ahol a zsidóság a lakosság lélekszámának csak 6%-át teszi, 91%-át igazi keresztény magyarság vigye a vezérszerepet a sajtóban, a kormányzat a társadalom és közélet minden területén.” (Güttler Dénes, esperes, plébános)⁴²

A zsidókérdés egyetemes probléma, a zsidók mindenütt egyformák, természetük miatt mindig a hatalomra töreksze-

nek, ezért törvények kellene a regulázásukra, ahogy a történelem is igazolta. Istennek is regulázni kellett a zsidókat. Az emancipáció nem helyes, inkább korlátozó intézkedésekre van szükség.

„A diaszpóra sokszor olyannak látszott, mintha egyetlen óriási üzlet volna. Aggódni lehet afelől, hogy vajon nem a magyar középosztály asszimilálódik-e, ami nem tartozik a nemzetnek céljai közé.

Milyen kevés bűnbánatot és önismeretet tanúsít ebben a zsidóság. Formális igazságot keres benne, beleévedött lelkébe és vérsejtjeibe, hogy ártatlanul szenved. Az emberek butasága és irigysége és gonoszsága az, ami miatt szenved ő, az ártatlan, a tiszta, a büntelen. Egy állam rendjében nem lehet egy kisebbség olyan helyzetben, hogy a többség jogait és ingerenciáját gyakorolja. Ehhez nagy lemondás, szelídség kellett volna.

Nyerjük meg a zsidóságot mint egyént, hogy küzdjön velünk együtt, zsidóság, a zsidó végzet, az emberiség zsidó komplexusa ellen, hadd oldódjék meg ez a régi sors, ez a régi kérdés és régi átok.” (Ravasz László, református püspök)⁴³

„Magyarország gazdasági vezetését és szellemi irányítását végezheti-e egy olyan népréteg, amelyről okkal vagy ok nélkül felvetődött a nagy kérdés, beolvadt-e egészen, teljesen olyan magyarrá, és olyan kereszténnyé vált-e minden részében, hogy megérdemli azt, hogy a gazdasági és szellemi élet terén a nemzet válogatott vezetőségéhez tartozzék?

A magasabb szintézist elvi vonatkozásban a kereszténység tanításaiban, a nemzetközösség küldetésében megtalálom. Én a zsidókérdés egyik megoldásául az asszimilációt tartom és vallom. De kétségtelen, hogy az asszimiláció nem fejeződött be, nem érte el a célját. Nem lehet megváltoztatni azt a tényt, hogy a zsidóság más, mint a magyarság. *Más a zsidó mint faj, mint vallás, mint sors, mint történelmi helyzet, és más mindezeknek az eredménye, foglalat: a zsidó szellemiség.* A beolvadási folyamat nem volt olyan, mint amilyennek lennie kellett volna, mohó és gyors volt. A beolvadás egy lelki átalakulás. Az ember lényében benne lévő ősi mintának az átalakulása és kicserélődése, a gyökérnek átoltása. Ezt siettetni, máról holnapra elérni nem lehet. Így történt tehát, hogy álbeolvadás jelei látszanak itt is, ott is, névben, modorban, vallásban. Máról holnapra *külszint cseréltek* az emberek, belsőleg azonban nem alakultak át. A zsidóság beözönlése és térfoglalása tisztán az értelmi

ségi pályákon történt, nem szűrődött át a népen. Sokkal többen jöttek be, mint amennyit a nemzeti lélek feldolgozott volna. A beolvadás minőség. *A zsidóság eltávolodott a szentség eszméjétől, a szentség népe cserbenhagyta a szentség eszméjét. Tanácstalanul, idegenül, szinte feleslegesen állott az oltár előtt, az Úr asztala előtt. Elmondhatatlanul árva és elhagyatott volt. Ehhez járult az életmódja, a pénzgazdaság, amely kétezer esztendő foglalkozása a zsidóságnak.* Nem a zsidóság asszimilálódott a magyar lélekhez, hanem a magyar a lélek asszimilálódott a zsidósághoz.

[...] Ha zsidójuk van, lesz zsidókérdésük is, a kettő együtt jár, külön még soha elő nem fordult magában a világtörténelemben sem a zsidó zsidókérdés nélkül, sem zsidókérdés zsidó nélkül.

Csak látszat az, hogy mi itt származás és emberi hozzátartozások ellen küzdünk. A dolgok lényegében közös ősi emberi ellenségünk, a megromlott emberi természet bűne és nyomorúsága ellen küzdünk.” (Uő.)⁴⁴

A zsidók rossz természetük miatt nem gyakorolhatnak hatást a keresztény társadalomra. A zsidók számára nem létezik a szentség Istene, és ennek ők az okai. Ravasz püspök azzal próbálta enyhíteni szavainak súlyosságát, hogy a bűn általános voltát hangsúlyozta. A gyűlöletet gyakran a zsidók vagyona iránt érzett irigység motiválta, és úgy gondolták, ezen a problémán törvényes eszközökkel kell változtatni. A magyarázatot a keresztények erkölcsi fölényének hangoztatása szolgáltatta.

A zsidók Isten és az egyház ellenségei, Krisztus gyilkosai

Izrael, az elvetett nép Isten és a keresztények ellensége, megölte Krisztust, nem fogadta el a Messiást. Célja, hogy lerombolja Isten tervét, amely terv kizárólag az egyházban valósul meg.

„Kétfajta Izrael van: a testi, aki Krisztus ellensége, és a szellemi, aki Krisztust támogatja.” (Szent Ágoston)⁴⁵

„A zsidók, akik megölték Krisztust, a rómaiaktól sokkal inkább szenvedtek, és szétszórattak az egész világon. És ők viselik a bizonyosságot a számunkra, hogy ne feledkezzünk el a Krisztusról való próféciákról. Isten megmutatta az egyháznak a kegyelmét, az Ő ellenségén [zsidók] való gondoskodás által. A zsidók azért szórattak szét, hogy bizonyosságot viseljenek azokról a próféciákról,

melyek Krisztusra mutatnak az egész világon az egyháznak, amely mindenhol létezik.” (Uő.)⁴⁶

„Az egyház a Nagy Király városa, a szellemi Sión, a szellemi Jeruzsálem. Az ellensége Babilon, a gonosz városa, akik izraeliták, a test szerint, és nem hit szerint részesei a mennyei városnak, és ellenségei a Nagy Királynak. A mennyei városhoz tartoznak a hívő pogányok és azok a zsidók, akik hit által zsidók, nemcsak test szerint.” (Uő.)⁴⁷

Ez a kategória nagyon markánsan jelenik meg az egyházi képviselők hozzászólásaiban. Beszédikből kiderül, hogy feloldhatatlan ellentét feszül a keresztények és a zsidók között. A társadalom csak úgy tud létezni, ha keresztény. A keresztények vallása tiszta, a zsidóké romlott. A zsidók aláásták a keresztény nemzeti eszmét, irtóhadjáratot folytattak a kereszténység ellen. A keresztény társadalomra a legnagyobb veszélyt ők jelentik. Ami a keresztényeknek szent, azt a zsidók letiporják, mindig is a keresztény állam ellenségei voltak. A keresztényeknek ezért védekezniük kell, mert ezt mondja a keresztény erkölcs és hitbuzgalom. Aki nincs a keresztényekkel, az ellenük van. A kereszténység erkölcsi fölényét minden területen biztosítani kell. A zsidókérdés megoldásához törvények szükségesek, ahogy Istennek is szabályoznia kellett a zsidókat. Az erőszakos zsidóság megszüntetése csak hatalmi úton lehetséges. Az ellentétet tovább fokozza, hogy a zsidók kiváltságtudata vérrüké vált, amit nem lehet megváltoztatni.

„A zsidók polgárosítása a keresztény népesség veszélye nélkül lehetetlen.” (Eötvös József báró)⁴⁹

„A polgárosítás bizonyára mind hazánk, mind keresztény polgártársaink nagy ártalmára válnának, mivel más országokból ide jövének, és a zsidók országává válnék. Így is, a jogok egyenetlensége mellett is tudnak magoknak

gazdagságot szerezni, ha zsidóknak polgári jogok egyenlősége fog megengedtetni, alig lesz lehetséges kikerülni, hogy napról napra vagyonosabbá ne váljanak, ellenben a keresztények le ne süllyedjenek. Engedményekkel időről időre azon arányban kell történniük, melyekben az Ő [zsidók] erkölcsi és polgári műveltségük kifejlődik, figyelmezve a zsidóknak a keresztényekkel való mindennapi viszonyaira.” (Haulik György, zágrábi megyés püspök)⁵⁰

„Az ellentét a keresztények és az izraeliták között életnézeteiben, gondolataiban, szokásaiban a múltnak emlékében a jövőnek reményében sokkal mélyebb, mintsem azt e törvényjavaslat útján megszüntetni lehessen.” (Schlausch Lőrinc, nagyvárad püspök)⁵¹

„Bízom magyar nemzet közel ezredéves keresztény erkölcsiben. A nemzettest legnagyobb része az ő keresztény vallása szerint akar élni és házasodni, e küzdelem éle a kereszténység, főleg a katolikus világ ellen irányul, s célja a polgári rendet ezeréves alapjaiból kiemelni, és egy új valláson kívüli térre helyezni. A törvény indoklása szerint az izraelita nép a keresztény társadalomba be fog olvadni, de ez a beolvadás bekövetkezni nem fog, mivel a társadalom keresztény, ő pedig a zsidóság. S ha az a történelmi botrány előállana, hogy megszűnnék keresztény lenni, akkor ez a társadalom feloszlik, s a zsidóságnak nem lesz mibe beolvadni. És ha ez megtörténik, az izraeliták szívós ragaszkodása vallásukhoz, s fajelszigeteltsége mellett ők törhetetlenül állván a maguk állapotában, az így felozlott, de már nem keresztény társadalom vagy rab-szolgája, vagy üldözője lesz a másoknak.” (Simor János, hercegprímás)⁵²

A zsidók egyenjogúsítása veszélyeztetné annak a keresztény polgári Magyarországnak a fejlődését, amely az egyetlen elfogadható társadalmi forma az ország számára.

„Vajon változtak-e a zsidók vallásban és különösen erkölcsi-ség szempontjából jobbak lettek-e? Nem. S ennek folytán

nincs ok, miért vessük el az ősi törvényt (Szent István királytól megtiltják a zsidók és keresztények közti házasságot), melyet atyáink azért hoztak, mert féltették a közerkölcsiséget. Ha kereszténynek zsidó gyereke lehet, az visszaesés keresztényi és nemzeti szempontból is. A zsidók vallása és erkölce egészen más, mint tartalmaz magában a keresztények vallása és erkölce. Oly két ellentét foglaltatik e két vallásban, hogy azt egyesíteni és tökéletes életközösséget létrehozni erkölcsi szempontból teljes lehetetlenség.” (Göndöcs Benedek, pusztazeri apát)⁵³

„Ki iparkodott a kereszténységnek a közéletre vonatkozó minden befolyását megbénítani, az álliberális szabadkőműves páholyok. A zsidókérdést a legégetőbb társadalmi, politikai és nemzetgazdasági kérdésnek tartom.” (Grieger Miklós, káplán)⁵⁴

„Nem volt ennek a nemzetnek drágább és szentebb kincse, amelyet annyira meggyaláztak volna, amelyet olyan mélyen aláástak volna, annyira elporbanyósítottak volna, mint a keresztény és nemzeti eszme.

A kommunizmus sűrített kapitalizmus, a zsidó faj mindkét szélsőségnél elhelyezkedik, és mindkettő a kapitalizmus szolgálatában áll. A zsidó jellem nem ismer államot, nem ismer jogot. A zsidóság sorsa a hatalomra törtetés, utána a pogrom.” (Nagy János, káplán)⁵⁵

„A magyarországi zsidókérdés intézményes, sürgős megoldása a megoldandó problémánk legsúlyosabbika. A zsidókérdés megoldását teljes hazafisággal, teljes nemzeti kérdéssel, keresztény valláserkölcsei érzésének minden súlyával fog közreműködni a Nemzetgyűlés 90%-a. A zsidókérdés akkor kezdődött, amikor az első zsidó Magyarországra tette a lábát. Ki gondolta volna akkor, hogy ezek a hosszú szakállas, kaftános tünemények előbírtnökei egy irtóhadjáratnak a keresztény magyar nemzet ellen.

Keresztény Magyarország legnagyobb veszedelme a zsidóság. Az ezeréves magyar hazánk romlását legnagyobb mértékben a liberalizmus jegyeiben keblünkre ölelt zsidóság okozta. Törekvésük az, hogy a nemzeti kurzust,

keresztény irányzatot letörjék. A zsidó invázió ellen védekezniünk kell, keményen, elszántan, vezéreltetve őseinktől örökölt honszeretetből, keresztény vallásos erkölcsiségtől, hitbuzgalomtól nemzeti összefogással. De nem erőszakos módon kell megoldani a zsidókérdést, hanem törvényekkel, kulturális eszközökkel. Fajvédelmi intézkedéseink tehát nem késlekedhetnek tovább, nem nézhetjük tétlenül, hogy nemzetünk évezredes törzsét belső férgek alattomos munkája rágja és döntse enyészetbe. Ez a hatalmas törzs nem eshetik martalékául egy élődi fajnak, amely százazernyi szipolyával, vérszomjas szenvedéllyel, marcangoló karjaival rátapadt, körülbálózta, belerágta magát, hogy kiszívja utolsó életerejét is. Felbuzdul bennünk az élet kialvó szikrája, homlokunk, mely körül ott dereng a keresztény és nemzeti érzelmek glóriája, elszánt hevülettel fogunk hozzá az új ezredév megalapozásához. A zsidóság saját hatalma megszilárdításán dolgozott. Tönkretették a keresztény kereskedők megélhetését. Sajtójukban a keresztény erkölcs lezüllesztése a törekvésük. A Ziont itt, a Kárpátok ölen akarták titkon felépíteni. A zsidó sajtó undorítóan sáros csizmával gázolt bele mindenbe, ami előttünk, keresztény magyarok előtt szent és tisztelt volt.” (Budavári László, római katolikus tanító)⁵⁶

„Ébren kell szemmel tartanunk mindazokat a mozgalmakat, amelyek a magyar nemzeti keresztény irányzat megtörésére itt is, ott is felbukkannak, és annak esetleg egy újbóli katasztrófáját idézhetik elő. A numerus clausus nem antiszemitizmus, hanem a magyar faji genius ellen kontempláljuk. A zsidóság túlsúlyba került, minket leszorító résszé, ez nem antiszemitizmus, hanem faji önvédelem. Mi egy olyan folyamatban vagyunk, amelyet határozott dekrisztianizációnak kell nevezni.” (Prohászka Ottokár, római katolikus püspök)⁵⁷

A fajvédelmi törvény indoklása szerint a kereszténység önvédelme minden szempontból indokolt. A zsidóság erkölcsileg züllesztő, élődi faj (az élődihez, féreghez hasonlítás a lealacsonyítás, a dehumanizálás eszköze).

„[A zsidók] pusztító moly, amely beleette magát a magyar nemzeti kultúra alapszövetébe. *Az egyetemes történelem azt mutatja, hogy a zsidóságnak vallás-erkölcsi felfogása, egész élet- és világnézete, faji sajátossága jellemvonásai és ellentétben állnak a világ keresztény népeinek és nemzeteinek fejlődésével.*

A megkeresztelkedéssel [kikeresztelkedéssel], a keresztvízzel faji sajátosságokat, a léleknek alaptermészetét eltüntetni nem lehet.

A valódi keresztény nemzeti állam a zsidóság faji és nemzeti létének legnagyobb akadály. Ezt látjuk abból a küzdelemből, amit a zsidóság a keresztény nemzeti államok élete ellen folytat, feltűnően a keresztény nemzeti államok válágának korszakában. [...] A törvényjavaslat nemzetvédelmi törvényjavaslat.” (Szűcs Dezső, református lelkész)⁵⁸

„A tanszabadságnak ezt a korlátozását keresztény nemzeti létérdekeink szempontjából kell hoznunk. A zsidóság minden kulturális, minden nagyszerű viselkedése mellett mennyit ártott az ezeréves keresztény magyarság fundamentumának, s mennyit ártott a magyarság keresztény nemzeti karakterének. A keresztény magyarság rovására egy szellemi lecsúszás történt, amit most be kell hoznunk, polgári szabadságjogok korlátozása árán is. A predomináns felekezet, illetve faj a magyar (keresztény magyar faj) legyen, mi legyünk a keresztény nemzeti magyarság, és ennek predominánságát mindenáron biztosítanunk kell, ha másként nem, akkor úgy, ha ezzel szemben élém akar jönni, élém akar törekedni egy bizonyos kisebbségben lévő felekezet vagy faj, akkor tilalmakat állítsak fel. Ezt megtehetem a tanszabadság korlátozásával.” (Zákány Gyula, tábori lelkész, hitoktató)⁵⁹

A zsidók tulajdonságait megváltoztatni nem lehet, ezért törvényes eszközökkel kell őket kordában tartani.

„A zsidó terror kezd lábra kapni.” (Huber János, káplán)⁶⁰

„A kapitalizmus és az ő politikai exponense, politikai kifejezője a liberálizmus, kezdettől fogva szöges ellentétben állott a kereszténységgel. Kellemetlen volt neki a kereszténység, amely feléje dörögte az erkölcsi törvényeket. [...] A háborúért ők felelősek, a proletárdiktatúra egyenlő a zsidó uralommal, keresztényüldözéssel. A keresztény politika szemben áll a zsidó politikával. [...] Vagy a mi fajtánk él, vagy az övék. Bántani pedig nem fogjuk őket, mert mi civilizált nép vagyunk. *Minket üldöznek* minden oldalról, de arra

kapthatók nem vagyunk, hogy törvénytelen úton járjunk el, van törvényes eszköz elég.” (Uő.)⁶¹

„Mindazok, akik a magyarországi kommunizmus felidézésében és ezáltal hazánk tönkretételében vétkesek, akik a bolsevizmus érdekében bármi módon agitálnak, vagy akik magyar polgárt nemzeti és keresztény érzéséért gúnyolnak, fenyegetnek vagy bántalmaznak, kézre kerítésük vagy rajtaérés esetén statáriális úton halállal büntetendők.” (Budavári László, római katolikus tanító)⁶²

„A törvényjavaslat három házassági akadályt állít fel: a fertőző gümőkór, a fertőző nemi baj és a zsidó származás akadályát. Az előttünk fekvő törvényjavaslat ugyanakkor, amikor a zsidók ellen hadakozik, hűségesen ragaszkodik a zsidó szellemhez, mert legalább közvetve a polgári házasságot kívánja alátámasztani, azt a polgári házasságot, amelyet annak idején a katolikus állásfoglalással szemben a liberális és szabadkőműves zsidók szorgalmaztak legjobban.” (Serédi Jusztinián, hercegprímás)⁶³

A zsidóval kötött házasság a nemi betegségek között említett tilalom (a középkorban a bestialitás bűnével azonosítottak).

Az Ószövetség (a zsidó vallás), alacsonyabb rendű

Az Újszövetség az igazi szövetség, Isten igazi szövetsége az egyházzal kötött, az Ószövetség időleges, elmúló.

„Az Ószövetség csak időleges ígéreteket tartalmaz, míg az Új szövetség örökkévaló ígéreteket.” (Szent Ágoston)⁶⁴

„Az Ószövetség testi (karnális) ígéreteket tartalmaz.” (Uő.)⁶⁵

Ágoston tanai a magyar egyház képviselőinek beszédeiben a következőképpen jelennek meg: a zsidó vallás (az Ószövetség) hibás vallás, erkölcsiben romlottabb a kereszténységnél. A keresztények és izraeliták közti különbség a múltban, a jövőnek reményében (próféciákban) van. A zsidók pénzimádók, Mammon-imádók, az Ószövetség kezdetektől fogva alacsonyabb rendű. Mivel erkölcsükben alacsonyabb rendűek, a kereszténység uralkodását kell biztosítani a társadalom minden területén. A zsidók kereszténység elleni törekvése az

Ószövetségből származó jákobi tulajdonság, a lopás, pénzimádás. Az asszimilációval a zsidóknak ki kell cserélniük a hibás ősi mintákat.

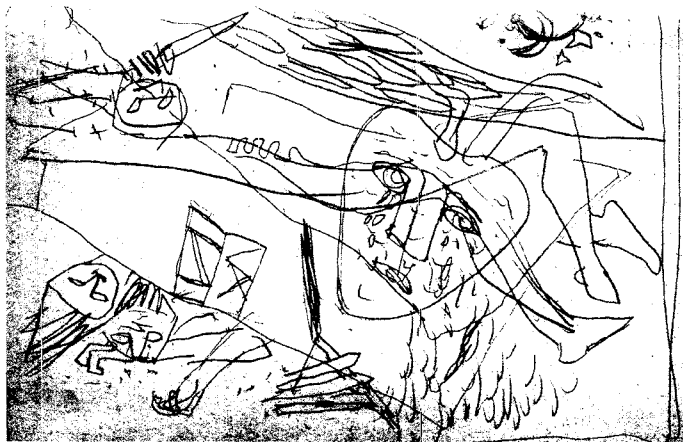
„Az a liberalizmus, amit ideálisan fognak fel, az valódi nevén kereszténység. Mi harcolunk az ellen a liberalizmus ellen, amely itt honolt Magyarországon egynéhány évtizeden keresztül. Ez a liberalizmus egy százszínű takaró volt, mely eltakarta Jákob kezét, mikor a mi zsebünkben kotorászott. Az volt nálunk a liberalizmus, hogy Galilei-kört azt szabad volt létesíteni, de a Mária-kongregációkat nem engedték az iskolákban. Ez a liberalizmus a kereszténységnek és a magyarságnak strávsója. A zsidóság faj és nemzetiség, a zsidóság egy jókora része maga is ezen a véleményen van, és ha nekik szabad a fajukat illetően olyan véleményen lenni, hogy az faj és nemzetiség, miért ne volna szabad ezt nekünk, keresztényeknek is mondani: zsidó nép, zsidó nemzet.” (Haller István, vallás- és közoktatásügyi miniszter, hitoktató)⁶⁷

„Pedig ez a törvényjavaslat, amely a keresztény Magyarország keresztény országgyűlése elé került, talán legnagyobbbrészt éppen a zsidó származású keresztényeket érinti, és ezek házasságát kívánja lehetetlenné tenni, illetőleg őket és gyermekeiket és ezek utódait in aeternum visszazsidósítani, és ezzel a zsidók számát még növelni, nem pedig, mint a javaslat indoklása gondolja: »hazánk népesedésének minőségi és mennyiségi javítását előmozdítani«. A javaslatot nem fogadom el.” (Serédi Jusztinián, hercegprímás)⁶⁸

A zsidók testiek, bálványimádók, babonások

A zsidók vallásuk miatt, amely erkölcsileg alacsonyabb rendű, testiek, nem szellemiek, mint a keresztények. Nem értik az Írásokat sem, ezért csak materiális céljaik, érdekeik vannak. Ez az egyik oka, hogy Isten elvetette őket.

„Az Ószövetség testi (karnális) ígéreteket tartalmaz.” (Szent Ágoston)⁶⁹

„A zsidók a mai napig testiek, mindig vitatkoznak Istennel.” (Uő.)⁷⁰

„A zsidók babonások.” (Uő.)⁷¹

„Ha a zsidók nem vétkeztek volna Őellene, nem vezettek volna varázslások által és bálványok utáni kíváncsisággal, ha nem szaladtak volna istenek és bálványok után, végül megölvén Krisztust, akkor nem veszítették volna el a királyság örökségét.” (Uő.)⁷²

A babonáság, pénzimádás vádját tovább folytatódik a modern korban. A képviselők szerint a zsidókat csak neveléssel lehet a keresztényekkel egy szintre hozni. Babonások, testiek, Mammon-imádók, pénzimádók. Ezen tulajdonságaik már az Ószövetségben is jellemezték őket. Lelkiismeretlenek, nem ismernek erkölcsi törvényeket. Mindezek teremtenek alapot az antiszemitizmusnak.

„Valameddig a zsidó nép eddigi szokása, karaktere, természete, vallási hibás és babonás princípiumai mellett megmarad, mindaddig ezen izenetekben kedvezéseket nem pártolom. Azt tartom, hogy azok fognak ők maradni, kik eddig voltak. Bizonyítsák előbb be a zsidók, hogy hasznos polgárok, jó hazafiak.” (Szathmáry Antal, a kalocsai főkapitán követe)⁷³

„A kapitalizmus harc a Mammonért, örült tánc az aranyborjú körül. A kapitalizmus mögött a zsidó faj szívós kitartása, minden erkölcsi törvényen magát könnyen túltevő lelkiismeretlensége van. Az igazi Mammon-imádó ő, nemhiába ez a faj találta ki az aranyborjút. Az antiszemitizmusnak vannak jogos alapjai.” (Huber János, káplán)⁷⁴

„A bálványok körüli táncok, kabalisztikus számok, 48 és 67 közti körüli táncokban telt le az egész politikai élet.” (Nagy János, káplán)⁷⁵

„A zsidókat a Sínai aranyborjú lehelete örök időre pénzimádókká tette. Ez a nagyfokú pénzimádás, ez a leírhatatlan zsugoriság, melynek minden időben alárendeltek minden nemesebb törekvést, minden szempontot, hazát

és nemzetet.” (Budavári László, római katolikus tanító)⁷⁶

„[A zsidók] *pusztító moly*, amely beleette magát a magyar nemzeti kultúra alapszövetébe. [...] A zsidó lélek örökös vibrálása, amely idegen örvényre, idegen istenek imádjására akarta vonzani a magyar népet.” (Szűcs Dezső, református lelkész)⁷⁷

„A zsidóság eltávolodott a szentség eszméjétől, a szentség népe cserbenhagyta a szentség eszméjét. [...] Ehhez járult az *életmódja, a pénzgazdaság*, amely kétezer esztendő foglalkozása a zsidóságnak.” (Ravasz László, református püspök)⁷⁸

*A zsidók nem örökösei
Palesztinának
(a próféciáknak nem örökösei)*

Ez a kategória Izrael jövőjére vonatkozik, miszerint nem örökösök az Istennel való szövetségben, így Palesztina sem lesz az övék. A bibliai próféciák szerint Palesztina a hosszú száműzetés után ismét visszakerül a zsidókhoz. Ezt a hitet a kereszténység nagy része elutasította, és jogos örökségként tekintették Izrael földjét.

„Az Ábrahámnak tett ígéret (I Móz 13:14–17), miszerint leszármazottai öröklék Kánaánt, minden nép atyja lesz, akik a hit szülöttei. Mindez azokra is vonatkozik, akik követik Ábrahámot, a szellem leszármazottaira. Most az egész földön [Kánaán] keresztények laknak, ezek is igaz magjai Ábrahámnak. Az izraelitákat kiűzték Jeruzsálemből, bár más városokban még maradtak nébányan.” (Szent Ágoston)⁷⁹

„A földről szóló ígéret Dávidnál és Salamonnál már beteljesedett.” (Uő.)⁸⁰

Ez a téma csak ritkán jelent meg a parlamenti beszédekben, akkor is mint arra utaló negatívum, hogy a zsidók Magyarországot próbálják hatalmukba keríteni, és a zsidó államot ott létrehozni. De ilyen állam sehol sem jöhet létre.

„Nem is akarnak zsidó államot, de *nem is lehetne* nekik. A Ziont itt, a Kárpátok ölében akarták titkon felépíteni.” (Budavári László, római katolikus tanító)⁸¹

„Én elhiszem, hogy nem vágyódnak Galileának sovány földjére, *nem kívánnak saját nemzetet, zsidó államot.*” (Haller István, vallás- és közoktatásügyi miniszter, hitoktató)⁸²

A zsidók a keresztények szolgálói

A zsidók mint elvetett, elutasított, utált nép, szolgálói létre predesztináltak.

„*»Az idősebb szolgálója a fiatalabbat.« (I Móz). Az idősebb nép minden egyháztanító szerint a zsidók, míg a fiatalabb nép a keresztények.*” (Szent Ágoston)⁸³

A modern korban a szolgaság képe abban fejlődött ki, hogy a zsidóknak nem lehetett állampolgárságuk, politikai joguk, földtulajdonuk, iskoláik, nem lehetek keresztény szolgálói, egyszóval nem lehetek egyenjogúak a keresztény társadalomban.

Budavári 10 pontja: Indítvány a magyarországi zsidókérdés intézményes sürgős megoldása tárgyában:

„1. Magyarországon *zsidó sem nem vehet, sem nem bérelhet földet.* Az ilyképp felszabaduló birtokok keresztény magyar kiscgazdák, földmunkások, tisztviselők, közalkalmazottak között parcellázás útján méltányos áron sürgősen zártosztásosok. Én mindig szívesebben látok egy keresztény papnak, vagy egy keresztény mágnásnak a kezén földbirtokot, mert tudom, hogy ők nemzeti szempontból és valáserkölcsi szempontból teljesen megbízhatók.

2. Zsidók tulajdonukban egynél több házat nem tarthatnak meg.

3. Zsidó többé Magyarországon letelepedési engedélyt nem kaphat, *honosságot nem szerezhet.*

4. Magyarország minden iskolájában és hivatalában, valamint közintézményeiben, gyáraiban, üzemeiben, bankjaiban numerus clausus szigorúan behozandó. *Zsidó iskolák a jövőben fent nem tarthatók. Tanító- és tanárképzőbe zsidó egyáltalán nem vehető fel.*

5. Zsidó személyes szolgálatára keresztény cselekedet nem alkalmazhat.

6. Újságok, folyóiratok felelős szerkesztője, főszerkesztője, lapvezére, főmunkatársa [nem lehet].

8. Magyarországon zsidó és szabadkőműves nem lehet miniszter, államtitkár, állami hivatal vezetője, vagy Magyarország külképviseletének alkalmazottja, nem lehet továbbá bíró, közjegyző, katonatiszt, közbiztonsági alkalmazott és községi városi, járási vagy vármegyei előljáró. *Zsidó Magyarországon politikai jogot nem gyakorolhat.*” (Budavári László, római katolikus tanító)⁸⁴

*Kétfajta zsidó van: testi-szellemi, jó-rossz,
keresztény-nem keresztény*

A kétfajta zsidót (jó-rossz) Ágoston aszerint különböztette meg, hogy keresztény volt-e vagy sem.

„Kétfajta Izrael van: a testi, aki Krisztus ellensége, és a szellemi, aki Krisztust támogatja.” (Szent Ágoston)⁸⁵

A jó és rossz zsidó képét azoknál a képviselők-nél találtam, akik hangoztatták az asszimilációt. Szerintük vannak becsületes és nem becsületes zsidók, vagyis azok, akik áttértek a keresztény vallásra, és azok, akik nem. A zsidótörvények bevezetésekor a megtért zsidókért felemelték a szavukat, bár mint mondták, erős fajiságuk miatt problémákat okozhatnak.

„Vannak becsületes zsidók is, de van egy csomó uzsorás be nem olvadt zsidó is, ezek itt fognak maradni, ezek az uzsorás zsidók százezerszámra, ezek a pajeszesek, akik beszivárogtak, vagy akiket becsempészttek Galíciából, s ezek miatt a művelt, tisztességes, már 1848 óta itt tartózkodó zsidókat kénytelenek vagyunk korlátoknak alávetni.” (Balogh Jenő, református egyházkerületi főgondnok)⁸⁶

„De nem tudom elfogadni a törvényjavaslatot általánosságban keresztény szempontból sem, azért nem, mert a zsidó származású keresztényeket és ivadékaikat örök időre ki akarja rekeszteni abból, hogy valaha is nem zsidó emberekkel házasságot kössenek. Kértem az Igazságügy-miniszter Urat, hogy ebben a törvényben is, éppen úgy, mint Németországban, biztosítsák azt, hogy három vagy négy zsidó nagyszülőnek két nemzedéken át hívő leszármazottja köthessen házasságot egészen kivételes és szigorúan megítélt esetben nem zsidó származású személlyel. Azoknál, akik már a vegyes házasságból születtek, csak egyetlen út járható. Ez az egyetlen út pedig az, hogy bennük is védeni kell a magyar vért, azt a magyar vért, amely a világnak legritkább és legdrágább nedűje, csak az a baj, hogy ilyen szívet fájdtón kevés van belőle. Olyan házasságot, ahol a keresztény lélek szellemi és erkölcsi fölénye emberileg biztosítottnak látszik, nem lehet pusztán vérségi alapon a nemzet szempontjából károsnak kijelenteni.” (Ravasz László, református püspök)⁸⁷

*Isten új szövetsége csak az egyházra vonatkozik,
az egyház a szellemi, az igazi Izrael*

Ez a kategória a megvetett Izrael képének ellenpólusa. Ebben az esetben az egyház igaz volta a hangsúlyos. Ez az egyház Isten igazi népe, valódi választottja.

„Jer 31,31–33 [a zsidóknak ígért új szövetség] kétség-telenül az Új Jeruzsálem.” (Szent Ágoston)⁸⁸

„Az Ábrabámnak tett ígért (1Móz 15:14–17), miszerint leszármazottai öröklék Kánaánt, minden nép atyja lesz, akik a hit szülöttei. Mindez azokra is vonatkozik, akik követik Ábrabámot, a szellem leszármazottaira. Most az egész földön [Kánaán] keresztények laknak, ezek is igaz magjai Ábrabámnak. Az izraelitákat kiűzték Jeruzsálemből, bár más városokban még maradtak nébányan.” (Uő.)⁸⁹

„Az egyház a Nagy Király városa, a szellemi Sión, a szellemi Jeruzsálem. Az ellensége Babilon, a gonosz városa, akik izraeliták a test szerint, és nem hit szerint részesei a mennyei városnak, és ellenégei a Nagy Királynak. A mennyei városhoz tartoznak a hívő pogányok és azok a zsidók, akik hit által zsidók, nemcsak test szerint.” (Uő.)⁹⁰

„Mivel a pogányok szellemi értelemben Ábrabám fiai lettek, helyesen Izraelnek hívják. Izrael a test szerint hinni fog egyszer.” (Uő.)⁹¹

„A hitben testvérek a választott izraeliták, Izrael gyermekei. Az egyház a lévítai papság beteljesítője.” (Uő.)⁹²

„Levi fiai, Júda, Jeruzsálem alatt az egyházat kell értenünk, nemcsak a héberekből áll, hanem más nemzetekből is.” (Uő.)⁹³

Az egyházak képviselői meg voltak győződve arról, hogy a kereszténység az egyetlen elfogadható vallás a magyar társadalom számára. A zsidóknak kereszténynek kell lenniük, be kell lépniük az egyházba, az igazi egyházhoz kell tartozniuk, hogy valódi magyar állampolgárok legyenek.

„Ne engedjék elejteni és elsikkasztani azt, ami egész nemzeti múltunknak és keresztény civilizációnknak alapköve: a keresztységnek tényét értékét, tiszteletét. A kereszténységnek igenis van asszimiláló ereje. Menjünk még tovább, és a mi nemzeti szent évünk kezdetén már itt volt zsidó honpolgárokat, akik szünet nélkül ennek a földnek ígézete alatt éltek, ennek az országnak levegőjét szívták, ennek a magyar nemzeti társadalomnak befolyása

alatt álltak, és azon felül megtették azt az elhatározó lépést, hogy *beléptek Krisztus egyházába*, védelmezzük egészen egyenjogú, velünk együtt gondolkozó és érző, velünk együtt e hazáért élni és halni tudó és akaró polgártársainknak és hittestvéreinknek.” (Glattfelder Gyula, csanádi megyéspüspök)⁹⁴

„Azt akarom, hogy miután a magyar nemzet emancipálta a zsidókat, *emancipálják ők is magukat lelkileg, és legyenek keresztényekké*, és akkor megszűnik azon gyűlölet, mely napról napra növekszik. Ha tehát jót akar a zsidósággal, nincs más mód: keljete fel, ébredjete fel vakságotokból, és *szellemileg emancipáljátok magatokat*.” (Göndöcs Benedek, pusztaszeri apát)⁹⁵

Az egyház (az Újszövetség) sokkal dicsőségesebb, mint az Ószövetség, a kereszténység magasabb rendű

Az egyedüli igaz egyház meghatározásából következik, hogy magasabb rendű minden más vallásnál, elsősorban a rivális zsidó vallásnál.

„*Aggeus próféciája, miszerint a második ház dicsősége nagyobb lesz az elsőnél, az egyházban teljesedett be. A dicsőség, ami az új szövetséghez tartozik, sokkal dicsőségesebb, mint a korábbi ószövetség.*” (Szent Ágoston)⁹⁶

„*Az egyháznak véget nem érő dicsősége lesz.*” (Uő.)⁹⁷

„*Krisztus népe magasabb rendű a zsidóknál.*” (Uő.)⁹⁸

Az egyházi képviselők szerint a magyar keresztény társadalomban csak az egyenjogú, aki keresztény, mert a kereszténység magasabb rendű a zsidó vallásnál, és minden más vallás fellett áll. Szerintük ezt mondják a keresztény vallási alapok is. Az erkölcsi világrend egyetlen jogos képviselője az egyház, ami azt jelenti, hogy ő a legmagasabb erkölcsi értékek hordozója. A keresztény-

ség a legtisztább, legideálisabb világfelfogás. Ahhoz, hogy a zsidók a keresztény társadalom tagjai lehessenek, oktatásra, nevelésre van szükségük. A zsidó vallás erkölce rosszabb, nem tiszta, nem összeegyeztethető a kereszténységgel. A házasságokban lezüllesztik a keresztényeket, ezért nem lehet megengedni a zsidó–keresztény házasságot. A keresztény társadalmat a keresztény intelligenciának, keresztény vezetőknek kell irányítaniuk, a zsidókat ki kell ebből szorítani. A társadalomban a kereszténység vezetését, uralkodását kell megvalósítani. Magyarországon a keresztény szellemnek kell dominálnia.

„A kereszténység tényének, a kereszténységbe való bekapcsolódás megtörténtének és a keresztény nevelésnek, a keresztény társadalmi környezetnek, a keresztény társadalmi befolyásoknak átalakító és átformáló hatását tulajdonképpen nem lehet kétségbe vonni. [...] miképpen formál az egyházi gondolkodás, a keresztény életszokás és a keresztény környezet népet és nemzetet.

Ne engedjék elejteni és elsikkasztani azt, ami egész nemzeti múltunknak és keresztény civilizációnknak alapköve a kereszténységnek tényét értékét,

tiszteletét. A kereszténységnek igenis van asszimiláló ereje.” (Glattfelder Gyula, csanádi megyéspüspök)⁹⁹

„A polgárosodás nem elfogadható. Hazánkban e néposztály összevéve *nem áll azon a fokozaton, hogy már most egyszerre a keresztényekkel, egyenlőképpen minden polgári jogokból részesíthessék*, de kellő nevelés által a zsidók is képesek más keresztényi arányt kitűzni.” (Barkóczy László, székesfehérvári püspök)¹⁰⁰

„*Az erkölcsi világrend legjogosabb képviselője az egyház.* A polgári házasság bevezetésével az állam magához ragad minden hatalmat. Nem ezzel a törvénnyel kell biztosítani az izraeliták jogegyenlőségét. A polgári házasság különösen a katolikus hitelveket sérti. Mély aggodalmukat fejezik ki azok, akik a cosmopolitikus elvek terjedésében hazánkra nézve komoly ve-

szélyt látnak.” (Schlausch Lőrinc, nagyváradai püspök)¹⁰¹

„Azt látjuk, hogy Magyarország népmilliói, kikben vallási érzület él, visszaborzadnak, midőn hallják, hogy ők kénytelenek azokkal egyesülni és házasodni, kiknek vallása és erkölcsje nem egyeztethető a keresztények tiszta erkölcsével. A keresztény vallás az, amely minden vallások fölött áll. Az összes kereszténység, melynél a kultúra és a tiszta erkölcs van, kell, hogy alkalmazkodjék a kevésbé erkölcsös és kevésbé művelt zsidó néphez? Vajon a kereszténység, az ország és a magyar nemzet nyer-e azáltal, hogy ivadéka, midőn a zsidókkal összeházasodik, műveltelebb és erkölcstelenebb lesz?” (Göndöcs Benedek, pusztaszeri apát)¹⁰²

„A keresztység eltörölhetetlen jegyet nyom a kereszteltek lelkébe.” (Vajay István, káplán)¹⁰³

„A keresztény világfelfogás a legtisztább alapokon áll és legideálisabb világfelfogás. Az iskolákban ezt gyakorlati módon kell átültetni. Az Alma Mater kebelén igen sok kigyót neveltünk a múltban.” (Budavári László, római katolikus tanító)¹⁰⁴

„...kimondom ország és világ előtt, hogy annak, aki nem nyugszik a keresztény vallási alapokon, az isteni és erkölcsi törvények szerint nincs egyenjogúsága egy keresztény társadalomban. Ezt állítja az én hazafiúi aggodalmam, és ezt követeli az egész világon az egész keresztény társadalom keresztény eszméje.” (Kovács Emil, református lelkész)¹⁰⁵

A képlet egyszerű: aki keresztény, az erkölcsös, méltó arra, hogy a nemzet tagja legyen, aki zsidó, az nem erkölcsös, nem méltó minderre, nem is lehet a társadalom egyenjogú tagja.

„Ez a párt (Nemzeti Néppárt) évtizedekkel ez előtt szemben állt a zsidó hatalommal, és fedte fel a harcot a keresztény társadalom szupremáciájának visszahódítása érdekében. [...] A kereszténység a nemzet életének legnagyobb kincsé, érték, történelmének legnagyobb ereje, a mi erkölcsi életünk, a mi hitünk, a magyar államiság kezdete, a magyar fajivág megmaradása.” (Makray Lajos, káplán)¹⁰⁶

„A magawabb szintézist elvi vonatkozásban a kereszténység tanításában a nemzetközösség küldetésében megtalálom.” (Ravasz László, református püspök)¹⁰⁷

„Olyan házasságot, ahol a keresztény lélek szellemi és erkölcsi fölénye emberileg biztosítottnak látszik, nem lehet pusztán vérségi alapon a nemzet szempontjából károsnak kijelenteni.” (Uő.)¹⁰⁸

Az egyház csalhatatlan, szent; a társadalom akkor jó, ha az igaz vallás jelen van, és az engedetleneket, eretnekeket megbüntetik; az egyház uralkodik ebben a korszakban, ezek a keresztény nemzetek

Ez a kategória hasonló kijelentéseket tartalmaz, mint az, amiben az egyház az igazi Izrael. Itt azonban nagyobb hangsúly kerül az egyház uralkodására, szentségére, csalhatatlanságára, büntetéshez való jogára. Fontos szempont, hogy már Ágoston tanítása alapot adott arra, hogy az egyház olyan politikai célokat követhessen, amivel lehetőséget kap a nemzetek és az államok meghódítására.

„Az eretnekeket súlyos büntetéssel kell sújtani.” (Ravasz László, református püspök)¹⁰⁹

„Az emberi társadalomban az engedetlenséget lebet büntetni szóval vagy vesszővel, vagy egyéb igazságos büntetéssel.” (Uő.)¹¹⁰

„Ahol nincs meg az igaz vallás, nincs jószág.” (Uő.)¹¹¹

„A szentek uralkodnak Krisztussal 1000 évig, az első és a második visszatétel között. Az egyház most Isten országa, a mennyi királyság. Az egyház szent nép.” (Uő.)¹¹²

„Az ördög meg van kötözve, és nem vezetheti félre az egyházat, mivel már most meg van kötözve, és az idők végéig meg is lesz.” (Uő.)¹¹³

„Az egyház szent nép.” (Uő.)¹¹⁴

„Az új Jeruzsálem az egyház.” (Uő.)¹¹⁵

„Az 1000 évet kétféleképpen lebet értelmezni: az utolsó idők előtti periódus, illetve az egész történelem. Ebben az időszakban az Ördög meg lesz kötözve, és nem vezetheti félre az egyházat és azokat a nemzeteket, amelyek az egyházból állnak. Ez az időszak az első eljövetteltől a második eljövettelig tart, a mai kor az egyház kora.” (Fruchtenbaum)¹¹⁶

Az egyházi képviselők számára a társadalomnak csak akkor van létjogosultsága, csak akkor létezik, ha keresztény. A keresztény társadalomban az erkölcsöt úgy lehet biztosítani, ha a vallás szentesíti a házasságot (zsidó és keresztény között nem jöhet létre házasság). A keresztények szentebbek, erkölcsösebbek, mint a zsidók. Az erkölcsi világrend képviselője az egyház. Az állam függ a vallási intézményektől. A kereszténység menti meg a magyar nemzetet. A nemzet individualitása a kereszténység. A keresztény politika az életet jelenti a nemzetnek, a zsidó politika a halált. A keresztény intelligenciának vezető szerepet kell biztosítani az ország irá-

nyításában. A keresztény erkölcsiség a nemzet fejlődésének feltétele. A keresztény gondolatokat realizálni kell a társadalomban, az iskolákban, gazdasági intézményekben, törvényekben. A keresztény nemzeti hegemoniát meg kell teremteni. A kereszténység a nemzet legnagyobb kincse, a magyar fajiség fennmaradásának biztosítója. Keresztény neveléssel az egyházas gondolkodást kell terjeszteni, amely formálja a keresztény népet, nemzetet. A keresztény Magyarországon a keresztény parlamentnek és a keresztény államnak kell vezető szerepet biztosítani. Az államot kereszténnyé az állam alapvető kérdéseinek kereszténységgel való megtöltése teszi. Ha a vallás erős, az uralkodó hatalma nő. Az állam szempontjából a jó nemzet a hívő nemzet. A magyar nemzet keresztény akar lenni. A zsidó invázió ellen keresztény vallási erkölcsösögtől, hitbuzgalomtól vezéreltetve kell küzdeni. A társadalmat kereszténnyé kell tenni. Földjük csak keresztényeknek legyen. A numerus clausust be kell vezetni: tanár, tanító, újságíró, köztisztviselő csak keresztény lehet, állami beruházást csak keresztény vállalkozó végezhet. Akik a kereszténység ellen vannak, azok gúnyolódnak, halállal büntetendők.

„...kellő nevelés által a zsidók is képesek más keresztényi arányt kitűzni.” (Barkóczy László, székesfehérvári püspök)¹¹⁷

„A katolikus papság ellenáll a törvény [ti. keresztények és izraeliták házasságáról szóló törvény] elfogadásának. A házasság a vallás oltalma alatt legyen, az állam nem adhatja szentesítését olyan törvényhez, mely a vallási törvények megvetésével jár.” (Rossival István, esperes)¹¹⁸

„A törvénytervezettel Magyarország erkölcsi vészbe rohan. A házasság vallási intézmény.” (Lesskó István, plébános)¹¹⁹

„Minél vallásosabb egy nép, annál erősebb alapokon

áll az uralkodó hatalom. Én részemről százszor inkább szeretem a hívő nemzetet, mint a hitetlent.” (Uő.)¹²⁰

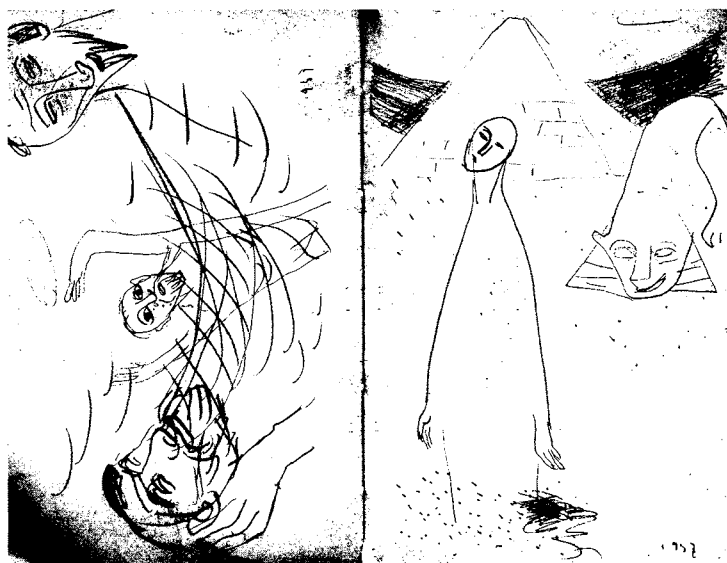
„A nemzettest zöme az ő keresztény vallása szerint akar élni és házasodni. Az izraeliták is saját vallásuk szerint akarnak házasodni. Az izraelita népnek a keresztény társadalomba való beolvadása éppen azért nem fog bekövetkezni, mert a társadalom keresztény. S ha az a történelmi botrány előállna, hogy megszűnnék keresztény lenni, akkor ez a társadalom feloszlik, s a zsidóságnak nem lesz mibe beolvadnia.” (Simor János, hercegprímás)¹²¹

„A keresztény vallás az, amely minden vallások fölött áll. Az összes kereszténység, melynél a kultúra és a tiszta erkölcs van, kell, hogy alkalmazkodjék a kevésbé erkölcsös és kevésbé művelt zsidó néphez? Vajon a kereszténység, az ország és a magyar nemzet nyer-e azáltal, hogy ivadéka, midőn a zsidókkal összeházasodik, műveltelebb és erkölcsstelebb lesz?” (Göndöcs Benedek, pusztaszeri apát)¹²²

„Az egyház nagyban és hathatósan támogatja az államot nemes céljainak elérésében, viszont az állam se maradjon hálátlan. Vallásos ember mind az egyházi, mind az állami törvényeket egy forrásból származtatja, azért bódol neki. Alkotmányunk visszaállítása óta nem ismerek törvényjavaslatot, mely annyira beleütközne s oly kirívó ellentétben állna az ország népeinek közérzületével, mint éppen a most tárgyalás alatt lévő.” (Rossival István, esperes)¹²³

„A törvény elfogadása a keresztény nép elpogányosodásával jár.” (Hajnold Ljaos, bíbornok, kalocsai érsek)¹²⁴

„Az állam nem csekély mértékben függ a népeknek vallási intézményeknek való fogalmától. Ami nemzeteket menthet meg, az a nemzet szívében lévő eszmék a keresztény előidők egzisztenciáknak oly tagozatát teremtették meg, hogy önmegsemmisülés nélkül arról lemondhatunk. Azért a nemzetnek ezen eszméit, érzelmetét, szokásait, erkölcsseit megtámadni politikai hiba, ez a nemzet individualitásának tagadása. Az állam egészen

korlátlan hatalmat nem igényelhet magának. A törvényjavaslat a magyar nemzet vallási meggyőződésével, annak szokásaival, erkölcsével, egész múltjának tradícióival szakít és ellenkezik. A törvényjavaslat sérti a vallásos érzületet.” (Samassa József, egri érsek)¹²⁵

„A magyar nemzet megnyilatkozott úgy, hogy keresztény magyar nemzet akar lenni.” (Nagy János, káplán)¹²⁶

Az ország irányításában a keresztényeknek részt kell venniük. A keresztény vallás abszolút voltából fakadóan a társadalom minden területére hatással akar lenni. Ez a világ kétpólusú: a nem keresztények (a zsidók) szükségszerűen ellenségekké válnak.

„A keresztény világfelfogás a legtisztább alapokon álló és legideálisabb világfelfogás.” (Szabó Balázs, református lelkész)¹²⁷

„Soha jobb alkalom nem volt arra, hogy keresztény magyar ifjakat jól kereső pályákon elhelyezhessünk. Soha jobb alkalom nem volt arra, hogy kezünkbe vegyük azt a munkát, amely eddig nem a keresztény magyar társadalom kezében volt. A fajok felvétele számarányok szerint állapíttassék meg. Ez nem kérdés, hanem a keresztény magyar intelligenciának vezető szerepet kell biztosítani a jövőben.” (Uő.)¹²⁸

„E törvényjavaslat alkotóinak lelkében kell, hogy ott legyen az a tudat, amely odavetíti magyar fajunk hallhatatlanságába vetett hitünknek reményteljes szívárványát. Kell, hogy e törvényjavaslat alkotóinak lelkében ott legyen az a szilárd meggyőződés, hogy a keresztény erkölcsiség a nemzet egészéges életműködésének egyik feltétele. A nemzet lelkében ott éljen a nagy elődöknek izzó öntudata. A törvényjavaslat nemzetvédelmi törvényjavaslat.” (Szűcs Dezső, református lelkész)¹²⁹

„...kimondom ország és világ előtt, hogy annak, aki nem nyugszik a keresztény vallási alapokon, az isteni és erkölcsi törvények szerint nincs egyenjogúsága egy keresztény társadalomban. Ezt állítja az én hazafiúi aggodalmam, és ezt követeli az egész világon az egész keresztény társadalom keresztény eszméje. Vagy keresztény világot akarunk-e földön, vagy nem, aki velünk nincs, mint a Krisztus mondta, ellenünk van. Már az ellenség szeretésével Krisztus sem teszi hozzá, hogy szeresd úgy is, mint magadat, de még kevésbé, hogy saját magad és nemzeded gyilkossága árán szeresd. Belőlem nem az antiszemi-

tizmus beszél, mi keresztény emberek vagyunk.” (Kovács Emil, református lelkész)¹³⁰

„Az a liberalizmus, amit ideálisan fognak fel, az valódi nevén kereszténység. Mi harcolunk az ellen a liberalizmus ellen, amely itt honolt Magyarországon egynéhány évtizeden keresztül. Ez a liberalizmus egy százszínű takaró volt, mely eltakarta Jákob kezét, mikor a mi zsebünkben kotorászott. Az volt nálunk a liberalizmus, hogy Galilei-kört azt szabad volt létesíteni, de a *Mária kongregációkat nem engedték* az iskolákban. [...] A mi célunk Magyarországon a *keresztény gondolatot, a keresztény érzést realizálni és biztosítani, realizálni iskoláinkban, gazdasági intézményeinkben, törvényeinkben.*” (Haller István, vallás- és közoktatásügyi miniszter, hitoktató)¹³¹

„A tanszabadságnak ezt a korlátozását keresztény nemzeti létérdekünk szempontjából kell hoznunk.

A törvényjavaslat egyoldalúan akarja visszaállítani az elveszett *keresztény nemzeti hegemoniát*. Meg kell teremteni a *keresztény nemzeti intelligencia* feltételeit. A törvényjavaslat nem céloz mást, mint az elveszett keresztény nemzeti hegemoniának minél gyorsabb és minél intenzívebb tempóban való visszaszerzését. [...] Abban a reményben fogadom el a törvényjavaslatot, hogy ezen *keresztény nemzeti, szellemi és erkölcsi értékeknek kikulturálása, a keresztény nemzeti hegemonia elérése minél előbb be fog következni.*” (Zákány Gyula, tábori lelkész, hitoktató)¹³²

A keresztény társadalomban keresztény vezetők kelljenek. A kereszténység szorosan hozzákapcsolódik a nemzethez, így faji érvenyt is szerez. A kereszténység sok esetben önmagában is mint faj jelenik meg, szembeállítva a zsidó fajjal.

„A további feltételek a felvételre: *nemzetbűség, erkölcsi megbízhatóság*. Az egyetemre csak olyan fiúkat szabad engedni, akik *egynek érzik magukat a magyar múlttal*. Ha nem vagyunk erre tekintettel, ismét Galilei-körök keletkeznek az egyetemen. Ezt az országot nem a Joint Foreign Jewish Committee és az Alliance Israelite, nem a Nemzetek Szövetsége, hanem ennek az országnak az ifjúsága fogja megmenteni.” (Mátrai Rudolf, ciszterci rend)¹³³

„A zsidókérdés feltétlen megoldása *törvénnyel szükséges* a népítélet megakadályozására. [...] A keresztény Magyarország területén a *keresztény magyar szellemben* akarunk építeni, és azt akarjuk, hogy keresztény erkölcsi alapon épüljön fel ennek az

országának a jövője. *Keresztény Magyarországot akarunk, melyen még a pokol kapui sem tudnak erőt venni.*” (Güttler Dénes, esperes, plébános)¹⁵⁴

Magyarország egyé vált az egyházzal, amely a földi uralmat birtokolja, és a gonosz a közelébe se férhet (a egyház uralkodása és a gonosz fölötti teljhatalma amillennista elképzelés).

„A zsidókérdésnek százesztendőös nyílt története van, de lappangó története ennél sokkal régiebb. Végül is eldönti a mai napokban egy igen aktuális, igen egyszerű politikai megfontolás, az tudniillik, melyik jobb, az-e, ha nem fogadja el az Országgyűlés ezt a törvényjavaslatot, vagy pedig az-e, hogy elfogadja a törvényjavaslatot. Meggyőződéseim szerint ennek a törvénynek az elfogadása nemcsak az ország békéjét és nyugalját és biztonságát szolgálja, hanem javára válik végeredményben éppen azoknak, akik elfogadása ellen – elismerem, teljes joggal – de hevesen tiltakoznak.

Az Országgyűlés nem egy vallásra mond ítéletet, nem egy vallás elleni kifogásaiból indul ki a törvény meghozásával.” (Ravasz László, református püspök)¹⁵⁵

„Magyarországon a keresztény társadalomban, ebben a keresztény államban mint egyenjogú keresztény állampolgárok helyezkedhetnek el [ti. zsidó származású keresztények], és a maguk házasságkötése által is ebben az életvonalban haladhatnak. Nem tudom elfogadni ezt a törvényjavaslatot azért sem, mert nem tartom összeegyezőnek az állam érdekével. Indoklásom az, hogy egy államot kereszténnyé nem politikai irányzatok és nem modern politikai eszmeáramlatokhoz igazodás tesz, hanem az állam alapvető kérdéseinek keresztény szemmel való megtöltése és az élet különböző viszonyainak a kereszténység súpárjára való átváltása.” (Kapi béla, evangélikus püspök)¹⁵⁶

Az állam és a keresztény vallás elválaszthatatlanok: ez az uralkodó egyház képe.

A keresztény felekezetek zsidókérdéshez való politikai hozzáállását a holokauszt előtt, illetve az emancipációs és a recepciós törvénytervezet bevezetésekor nemcsak a korabeli zsidóellenes hangulat és a modern antiszemita nézetek befolyásolták, hanem teológiai tanítások is. Ilyen teológia a Millennium-elmélet, mely mély gyökeret vert az egyház gondolkodásában, és nagy hatással volt annak társadalomról, politikáról alkotott képére. Mivel a

keresztény tradíció szerint a zsidóság az elvetett, istengyilkos nép, és az egyház az új, kiválasztott nép, a zsidók nemkívánatos elemekké váltak a keresztény társadalomban. A katolikus egyház kiválasztottságtudata és az egyedül üdvözítő egyház szerepe kizárt minden más vallást, de legfőképp a számára legveszélyesebb zsidó vallást. A katolikus egyház nézete a zsidóságról, amelynek alapot amillennista teológiájuk adott, tovább élt a modern kor katolikus egyházában (hasonlóképpen a protestáns felekezetekben). Az egyházi képviselők parlamenti beszédei megmutatják, hogy nézeteiket hogyan befolyásolta az egyházatyák és legfőképp Ágoston által kialakított teológiai viszony a zsidósághoz. A korai egyházban kialakult előítéletek a középkorban tovább éltek, újabb vádakkal egészültek ki, és hatást gyakoroltak a modern antiszemitizmusra.

A parlamenti beszédek alapján a zsidók idegenek, romlott erkölcsű, elkülönült nép, a kereszténység pusztítására törekszenek. Nem lehetnek egyenjogúak egy olyan társadalomban, melyet „Isten népének” kell vezetnie. Az egyház képviselői a zsidókérdés megoldását a zsidótörvények bevezetésében látták. Egy, a nürnbergi zsidótörvényhez hasonló csak a zsidó származású keresztények védelme miatt nem támogattak. Beszédeikben a kereszténység mint faj, a zsidótörvények pedig mint a faji önvédelem törvényei jelennek meg. Az egyházi képviselők szerint a zsidók romlottsága már az Ószövetségben is megmutatkozott. A zsidó vallás alacsonyabb rendű a keresztény vallásnál. A zsidók Mammon-imádása és hatalomra törekvése évezredek eredetű. Ez sok képviselő számára azt jelentette, hogy jellemük nem megváltoztatható (faji tulajdonság), ezért nem is lehet asszimilálni őket. A kereszténység mint egyetlen ideális vallás a magyar társadalomban, a Millennium megvalósítását vagyis az egyház uralmának biztosítását jelenti. Az egyedüli túlélő Isten tervében ezek szerint az egyház, mint ahogy azt az amillennizmus és posztmillennizmus is hirdeti.

A holokauszt tragédiájához utat nyitó zsidótörvények kialakulását a magyarországi egyházak sajnálatos módon előmozdították, mivel nem akadályozták, hanem éppenséggel segítették azok politikai megvalósulását. Ezért felelőség terheli mind az egyéni vezetőket, az egyházi méltóságokat, mind az egyházat mint szervezetet. Abban is felelősek, hogy a Magyarországon kialakult antiszemita légkörben az emberek közönyösen nézték, sőt segítették több

százezer magyar zsidó elhurcolását 1944-ben. Bár e tanulmány terjedelmi korlátai nem engedik meg, hogy az egyes egyházi vezetőkkel és szerepükkel részletesen foglalkozzam, parlamenti tevékenységük kétséget kizáróan megmutatja viszonyulásukat a zsidók tragikus sorsához.

A mai egyházakban ahhoz, hogy fellepésük az antiszemitizmus ellen hatásos legyen, mélyebben élő sztereotípiákat, előítéleteket kellene megváltoztatni. A Millennium-elmélet, amely alapot adott a társadalmi szintű kirekesztő attitűd megjelenésére, ebbe a kategóriába tartozik. A Millennium-elmélet fő tévedése – ami kiindulópontot adott a keresztény antiszemitizmusnak – az, hogy az Írások magyarázatok nem választják szét Izrael és az egyház szerepét. Így az Izrael szerepében tündöklő egyház minden pozitívumot magára vonatkoztat, és minden negatívumot a zsidókra hárít. Abban a bibliamagyarázatban, ahol a szerepek szétválasztása megvalósul (pl. a diszpenzacionalizmus), Izrael nem elvetett nép, hanem Istennek örökkévaló népe, ugyanúgy, ahogy a Bibliában is olvashatunk erről (például Róma 11). Ezekben a felekezetekben a zsidósághoz való teológiai és az ebből fakadó társadalmi viszony is merőben más, mint amit a katolikus és klasszikus protestáns kereszténység törtenelme mutat.

JEGYZETEK

Parlamenti dokumentumok

1839–1840. *Országgyűlés Főrendi Naplója* I. köt. Pozsony, 1840.

1839–1840. *Országgyűlés Magyarországi Közgyűlésének Jegyző könyve*. II. köt. Pozsony, 1840.

1843–1844. *Országgyűlés Főrendi Napló* VI. köt. Pozsony, 1849.

1843–1844. *Országgyűlés Közgyűlési Naplója* V. köt. Pozsony, 1844.

1861–1906. *A Főrendiház Tárgyalásai*. I. köt. Pesti Nyomda, 1911.

1881–1884. *Országgyűlés az 1881. évi szeptember 24-re kibírdetett Országgyűlés Főrendi Házának Naplója* II. köt. 1884.

1881–1884. *Országgyűlés az 1881. évi szeptember 24-re kibírdetett Országgyűlés Képviselőházának Naplója* XII. köt. Budapest, 1883.

1892–1895. *Országgyűlés az 1892. évi február hó 18-ra kibírdetett Országgyűlés Főrendiházának Naplója* IV.

köt. Budapest, 1895.

1896–1901. *Országgyűlés Képviselőházi Napló* XXX. köt. Budapest, 1900.

1920–1922. *Nemzetgyűlés az 1920. évi február hó 16-re kibírdetett Nemzetgyűlés Naplója* IV–V. köt. Athenaeum Rt. Budapest, 1920.

1927–1932. *Országgyűlés az 1927. évi január hó 25-re kibírdetett Országgyűlés Képviselőházának Naplója* IV. köt. Budapest, 1927.

1935–1940. *Országgyűlés az 1935. évi április hó 27-re kibírdetett Országgyűlés Felsőházának Naplója* II–IV. köt. Athenaeum Rt. Budapest, 1938.

1939–41. *Országgyűlés az 1939. évi június hó 10-re kibírdetett Országgyűlés Felsőházának Naplója* II. köt. Budapest, 1942.

Általános Mutató a Magyar Országgyűlés Képviselőházának Naplóköteteiből, 1861–1887. Pesti Nyomda, Budapest, 1883.

Általános Mutató a Magyar Országgyűlés Főrendiházának Naplóköteteiből, 1861–1906. Pesti Nyomda, Budapest, 1911.

Általános Mutató a Magyar Országgyűlés Képviselőházának Naplóköteteiből, 1892–1896. Budapest, 1897.

Általános Mutató a Magyar Országgyűlés Felsőházának Naplóköteteiből, 1927–1932. Athenaeum, Budapest, 1932.

Általános Mutató a Magyar Országgyűlés Képviselőházának Naplóköteteiből, 1931–1936. Athenaeum, Budapest, 1935.

Általános Mutató a Magyar Országgyűlés Képviselőházának Naplóköteteiből, 1935–1940. Athenaeum, Budapest, 1939.

Általános Mutató a Magyar Országgyűlés Felsőházának Naplóköteteiből, 1939–1944. Budapest, 1947.

Országgyűlési almanach 1887–92. Szerk.: Strum Albert, Budapest. 1888.

Nemzetgyűlési almanach 1920–22. Szerk.: Vidor Gyula. Magyar Lap és Könyvkiadó Rt. Budapest. 1921.

Nemzetgyűlési almanach 1922–27. Szerk.: Vidor Gyula. Magyar Lap és Könyvkiadó Rt. Budapest. 1922.

Országgyűlési almanach 1927–32. Szerk.: Vidor Gy., Lengyel L., Ken A., Budapest.

Országgyűlési almanach 1931–36. Szerk.: Lengyel L., Budapest.

Országgyűlési almanach 1935–40. Szerk.: Haeffler István. Budapest. 1935.

Országgyűlési almanach 1939–44. Szerk.: Haeffler István. Budapest. 1940.

- 1 A tanulmány megírását a J. & O. Winter Fund Alapítvány támogatta.
- 2 Fruchtenbaum, A. *Israelology. The Missing Link in Systematic Theology*. Tustin. 1996. 123. o. 139. o
- 3 Lásd Ágoston Isten városáról írt XXII könyve. *Maurinusok és Strange*. Pest, 1859.; Aubermann Miklós: *Főbb államtani kérdések Szent Ágostonnál és Szent Tamásnál*. Athenaeum, Budapest, 1911.; Peter Brown: *Augustine of Hippo*. London, 1967.
- 4 Fruchtenbaum, i. m. 5. o., bővebben még: Timothy P. Weber: *Living in the Shadow of the Second Coming: American Premillennialism 1875–1982*. Academic Books, Michigan, 1983.
- 5 Rosemary Radford Ruether: *Faith and Fratricide. The Theological Roots of Anti-Semitism*. The Seabury Press, 1974. 64–91. o.
- 6 *Uo.* 148. o.
- 7 *Uo.* 183. o.
- 8 *Uo.* 129–131. o.
- 9 *Tract Against the Jews: carnal minded*
- 10 Ruether, 1974, 132. o.
- 11 *Uo.* 124–131. o.
- 12 *Uo.* 144. o.
- 13 Gavin I. Langmuir: *History, Religion and Anti-Semitism*. University of California Press, Berkeley, 1990. 293. o.
- 14 Lásd erről: Ernest Abel: *The Roots of Anti-Semitism*. University Press. London, 1975.
- 15 Lásd erről: Leon Poliakov: *The history of anti-Semitism*. Vol. 1. Elek Books, London, 1955.; Josua Trachtenberg: *The Devil and the Jews. The Medieval Conception of the Jew and its Relation to Modern Anti-Semitism*. Harper and Row, New York, 1966.
- 16 Langmuir, 1990. 298–301. o.
- 17 Trachtenberg: i. m. 49. o.
- 18 Rosemary R. Ruether: The Theological Roots of Anti-Semitism. In: *The Persisting Question. Sociological Perspectives and Social Contexts of Modern Anti-Semitism*. Ed: Fein, Helen. Walter de Gruyter, Berlin, 1987. Vol. 1. 23–46. 39. o.
- 19 Trachtenberg: i. m. 187. o.
- 20 *Uo.* 188–194. o.
- 21 *Uo.* 97–100. o.
- 22 Ruether: i. m. (1987) 36. o.
- 23 Ruether: i. m. (1974). 183. o.
- 24 *Uo.* 214. o.
- 25 *Uo.* 183–224. o.
- 26 Randolph L. Braham: *A magyar Holocaust*. Gondolat, Budapest, 1981. 2. köt. 356. o
- 27 Gonda László: *A zsidóság Magyarországon 1526–1945. Századvég*, Budapest, 1992. 315–322. o.
- 28 Braham: i. m. II. köt. 358. o.
- 29 Az 1867-es törvény egyenlő polgári jogokat biztosított a zsidók számára.
- 30 Az 1882-es törvény az államra ruházta át a házasságkötések jogát.
- 31 Az 1895-ös törvény egyenlővé nyilvánította az izraelita vallást.
- 32 Az 1920-as törvény az egyetemekre felvehető zsidó diákok számát a zsidóság társadalomban meghatározott arányának megfelelően limitálta.
- 33 Az első, második és harmadik zsidótörvény (1938, 1939, 1941) korlátozta, illetve megtiltotta a zsidóság részvételét köztisztviselői, gazdasági és kereskedelmi pályákon.
- 34 Fruchtenbaum: i. m. 172–118. o.
- 35 Saint Augustine: *The City of God*. Vol. I-VII. Translated: I. McCracken, G. E., II. Green, W., M., III. Wiesen, D., S., IV. Levine, D., V. Sanford, E., M., Green, W., M., VI.-VII. Green, W., M. Harvard University Press. London, 1964. IV. könyv, 93 o. (saját fordítás – kiemelések itt és a következők tőlem – N. V. R.)
- 36 *Uo.* VII. 491. o.
- 37 *Uo.* XVII. k. 6. f.
- 38 *Uo.* XVII. k. 6. f.
- 39 Báró Eötvös József összefoglalta a zsidók polgárosítása elleni érveket. Beszédében ezeket cáfolja. 1840. márc. 31, 1839–40 Országgyűlés Főrendiház
- 40 1920. aug. 7. 1920–22. Nemzetgyűlés, 80. ülés.
- 41 1939. febr. 28. az 1935–40. Országgyűlés, 373. ülés.
- 42 1939. febr. 28. az 1935–40. Országgyűlés, 373. ülés.
- 43 1938. máj. 24. az 1935–40. Országgyűlés, Felsőház 67. ülés.
- 44 1939. ápr. 17. az 1935–40. Országgyűlés, Felsőház, 86. ülés.
- 45 Saint Augustine: i. m. (1964) XVII. k. 6. f.
- 46 *Uo.* XVIII. k. 46. f.
- 47 *Uo.* XVII. k. 16. f.
- 48 *Uo.* XVIII. k. 46. f.
- 49 Báró Eötvös József összefoglalta a zsidók polgárosítása elleni érveket. Beszédében ezeket cáfolja. 1840. márc. 31, 1839–40. Országgyűlés Főrendiház
- 50 1883. dec. 3. 1881–84. Országgyűlés, Főrendiház.
- 51 1883. dec. 3. 1881–84. Országgyűlés, Főrendiház. LXXXVIII. ülés.
- 52 1883. dec. 10. 1881–84. Országgyűlés, Főrendiház LXXXIX. ülés.
- 53 1883. nov. 20. 1881–84. Országgyűlés, Képviselőház, 266. ülés
- 54 1920. febr. 16. 1920–22. Nemzetgyűlés, 31. ülés.
- 55 1920. febr. 16. 1920–22. Nemzetgyűlés, 33. ülés.
- 56 1920. aug. 7. 1920–22. Nemzetgyűlés, 80. ülés.
- 57 1920. szept. 16. 1920–22. Nemzetgyűlés, 103. ülés.
- 58 1920. szept. 17. 1920–22. Nemzetgyűlés, 104. ülés.
- 59 1920. szept. 2. 1920–22. Nemzetgyűlés, 96. ülés.
- 60 1920–22. Nemzetgyűlés, 106. ülés.
- 61 1920. febr. 16. 1920–22. Nemzetgyűlés, 30. ülés.
- 62 Budavári 10 pontja: Indítvány a magyarországi zsidókérdés intézményes sürgős megoldása tárgyában. 1920. aug. 7. 1920–22. Nemzetgyűlés, 80. ülés.
- 63 1941. júl. 18. 1939–41 Országgyűlés Felsőház, 49. ülés.
- 64 Saint Augustine: i. m. (1964) XVIII. k. 36. f.
- 65 *Uo.* X. k. 25. f.
- 66 1840. márc. 31, 1839–40. Országgyűlés Főrendiház.
- 67 1920. szept. 21. 1920–22. Nemzetgyűlés, 107. ülés.
- 68 1941. júl. 18. 1939–40. Országgyűlés Felsőház, 49. ülés.
- 69 Saint Augustine: i. m. (1964) X. k. 25. f.
- 70 *Uo.* XX. k. 29. f.
- 71 *Uo.* XXIII. k. 7. f.
- 72 *Uo.* IV. k. 34. f.
- 73 1840. márc. 24. 1839–40. Országgyűlés Főrendiház.
- 74 1920. febr. 16. 1920–22. Nemzetgyűlés, 30. ülés.
- 75 1920. febr. 16. 1920–22. Nemzetgyűlés, 33. ülés.

- 76 1920. aug. 7. 1920–22 Nemzetgyűlés, 80. ülés.
 77 1920. szept. 17. 1920–22 Nemzetgyűlés, 104. ülés.
 78 1939. ápr. 17. 1935–40 Országgyűlés Felsőház, 86. ülés.
 79 Saint Augustine: *i. m.* (1964) XVI. k. 21. f.
 80 *Uo.* XVII. k. 2. f.
 81 1920. aug. 7. 1920–22. Nemzetgyűlés, 80. ülés.
 82 1920. szept. 21. 1920–22. Nemzetgyűlés, 107. ülés.
 83 Saint Augustine: *i. m.* (1964) XVI. k. 35. f.
 84 1920. aug. 7. 1920–22 Nemzetgyűlés, 80. ülés.
 85 Saint Augustine: *i. m.* (1964) XVII. k. 6. f.
 86 1939. ápr. 18. 1935–40. Országgyűlés Felsőház, 84. ülés.
 87 1941. jún. 18. 1939–40. Országgyűlés Felsőház, 49. ülés.
 88 Saint Augustine: *i. m.* (1964) XVII. k. 2. f.
 89 *Uo.* XVI. k. 21. f.
 90 *Uo.* XVII. k. 16. f.
 91 *Uo.* XVIII. k. 28. f.
 92 *Uo.* XX. k. 21. f.
 93 *Uo.* XX. k. 25. f.
 94 1939. ápr. 18. 1935–40. Országgyűlés. Felsőház, 87. ülés.
 95 1883. nov. 20. 1881–84. Országgyűlés Képviselőház, 266. ülés.
 96 Saint Augustine: *i. m.* (1964) XVIII. k. 48. f.
 97 *Uo.* XX. k. 17. f.
 98 *Uo.* XVI. k. 37. f.
 99 1939. ápr. 18. 1935–40. Országgyűlés Felsőház, 87. ülés.
 100 1840. márc. 31. 1839–40. Országgyűlés Főrendiház.
 101 1883. dec. 3. 1881–84. Országgyűlés, LXXXVIII: ülés. Főrendiház.
 102 1883. nov. 20. 1881–84. Országgyűlés Képviselőház 266. ülés.
 103 1894. jún. 26. 1892–95. Országgyűlés, Képviselőház 360. ülés.
 104 1920. aug. 7. 1920–22. Nemzetgyűlés, 80. ülés.
 105 1920. szept. 21. 1920–22. Nemzetgyűlés, 107. ülés.
 106 1939. febr. 28. az 1935–40. Országgyűlés, 373. ülés.
 107 1939. ápr. 17. 1935–40. Országgyűlés Felsőház, 86. ülés.
 108 1941. jún. 18. 1939–41. Országgyűlés Felsőház, 49. ülés.
 109 *Uo.* XVIII. k. 51. f.
 110 *Uo.* XVIII. k. 52. f.
 111 *Uo.* XVIII. k. 54. f.
 112 *Uo.* XX. k. 9. f.
 113 *Uo.* XX. k. 8. f.
 114 *Uo.* XX. k. 9. f.
 115 *Uo.* XX. k. 17. f.
 116 Fruchtenbaum: *i. m.* 139., 172–196. o.
 117 1840. márc. 31, 1839–40 Országgyűlés Főrendiház
 118 1883. nov. 20. 1881–84 Országgyűlés. Képviselőház. 266. ülés.
 119 1883. nov. 20. 1881–84 Országgyűlés Képviselőház 266. ülés.
 120 1883. nov. 20. 1881–84 Országgyűlés Képviselőház 266. ülés.
 121 1883. dec.3. 1881–84 Országgyűlés, Főrendiház LXXXVIII. ülés.
 122 1883. nov. 20. 1881–84 Országgyűlés, Képviselőház 266. ülés.
 123 1883. nov. 20. 1881–84 Országgyűlés, Képviselőház 266. ülés.
 124 1883. dec.10. 1881–84. Országgyűlés Főrendiház, LXXXIX. ülés.
 125 1883. dec. 3. 1881–84. Országgyűlés Főrendiház LXXXIX. ülés.
 126 1920. febr. 16., 1920–22. Nemzetgyűlés, 33. ülés.
 127 1920. jún. 2. 1920–22. Nemzetgyűlés, 50. ülés.
 128 1920. szept.17. 1920–22. Nemzetgyűlés, 104. ülés.
 129 1920. szept. 17. 1920–22. Nemzetgyűlés, 104. ülés.
 130 1920. szept. 21. 1920–22. Nemzetgyűlés, 107. ülés.
 131 1920. szept. 21. 1920–22. Nemzetgyűlés, 107. ülés
 132 1920. szept. 2. 1920–22. Nemzetgyűlés, 96. ülés
 133 1928. márc. 13. 1927–32. Országgyűlés Felsőház, 26. ülés
 134 1939. febr. 28. 1935–40. Országgyűlés, 373. ülés
 135 1938. máj. 24. 1935–40. Országgyűlés Felsőház 67. ülés.
 136 1941. júl. 18. 1939–41. Országgyűlés Felsőház, 49. ülés. 294. o.

